

Międzynarodowy projekt dydaktyczny *Wielojęzyczność regionu bałtyckiego* w Instytucie Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej Uniwersytetu Warszawskiego

Marta Małachowicz

Uniwersytet Warszawski, Polska
E-mail: m.malachowicz@uw.edu.pl
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5786-7826>

Joanna Piotrowska

Uniwersytet Warszawski, Polska
E-mail: j.piotrowska@uw.edu.pl
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1834-4488>

Streszczenie. W komunikacie przedstawiono koncepcję projektu dydaktycznego *Wielojęzyczność regionu bałtyckiego*, który od drugiej połowy 2022 r. realizowany jest w Instytucie Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej Uniwersytetu Warszawskiego dzięki środkom uniwersyteckiego Funduszu Doskonałości Dydaktycznej. Szczególną uwagę poświęcono zakończonej już pierwszej części projektu, dotyczącej sytuacji językowej na Litwie. W październiku 2022 r. wykładowcy z Uniwersytetu Wileńskiego przeprowadzili kurs specjalistyczny w języku rosyjskim, złożony z siedmiu zajęć zarówno teoretycznych, jak i praktycznych. Tego rodzaju projekty są odpowiedzią na aktualne potrzeby studentów, zainteresowanych poznawaniem języków i kultur krajów bałtyckich, a także na cele nowoczesnej uczelni dążącej do innowacyjności w dydaktyce.

Słowa kluczowe: projekt dydaktyczny, Litwa, język litewski, język rosyjski, kultura diaspory rosyjskiej, wielojęzyczność.

International Didactic Project *Multilingualism of the Baltic Region*: Institute of Specialised and Intercultural Communication, University of Warsaw

Abstract. The announcement presents the conception of the didactic project *Multilingualism of the Baltic region*, which has been carried out since the second half of 2022 in the Institute of Specialised and Intercultural Communication at the University of Warsaw thanks to funding granted by the university's Teaching Excellence Fund. Special attention is given to the first part of the project focused on the language situation in Lithuania. This part of the project has been already completed. In October 2022, professors from Vilnius University, Lithuania taught a specialist course held in Russian language consisting of seven seminars and practical training. These types of projects respond to demand expressed

by students interested in exploring languages and cultures of the Baltic region. They also pursue the goals of a contemporary university aiming for innovation in teaching.

Keywords: didactic project, Lithuania, Lithuanian language, Russian language, culture of the Russian diaspora, multilingualism.

Tarptautinis didaktinis projektas „Daugiakalbystė Baltijos regione“ Varšuvos universiteto Specialiosios ir tarpkultūrinės komunikacijos institute

Santrauka. Pristatoma didaktinio projekto „Daugiakalbystė Baltijos regione“, įgyvendinamo nuo 2022 m. antrojo pusmečio, koncepcija. Projektą vykdo Varšuvos universiteto Specialiosios ir tarpkultūrinės komunikacijos institutas, projekto rėmėjas – Varšuvos universiteto didaktikos tobulėjimo fondas. Ypatingas dėmesys skiriamas pirmajai projekto daliai, skirtai kultūrinės ir kalbinės situacijos raidai Lietuvoje apibūdinti. 2022 m. spalio mėn. Vilniaus universiteto dėstytojai parengė Varšuvos universiteto septynių seminarų ir pratybų specialų kursą rusų kalba. Tokio pobūdžio projektai atitinka studentų, norinčių susipažinti su Baltijos regiono kalbomis ir kultūromis, poreikį, taip pat modernaus universiteto, orientuoto į inovacijas mokymo srityje, tikslus.

Reikšminiai žodžiai: didaktika, Lietuva, lietuvių kalba, rusų kalba, rusų diasporos kalba, daugiakalbystė.

Na Uniwersytecie Warszawskim (dalej – UW) od kilkunastu lat działa program wsparcia projektów mających na celu doskonalenie procesu dydaktycznego (Fundusz Innowacji Dydaktycznych¹, przekształcony w 2019 r. w Fundusz Doskonałości Dydaktycznej²). Dzięki środkom Funduszu możliwe jest podejmowanie działań, ukierunkowanych z jednej strony na dostosowanie oferty dydaktycznej UW do aktualnych potrzeb studentów, z drugiej zaś – na doskonalenie zawodowe kadry dydaktycznej.

Wyzwaniem dla uniwersytetów europejskich, prowadzących kształcenie na kierunkach humanistycznych, jest obecnie przede wszystkim sprostanie wymogom innowacyjności i konkurencyjności. Na Wydziale Lingwistyki Stosowanej UW, gdzie w dwóch instytutach i czterech katedrach kształcą się przyszli tłumacze, filolodzy, językoznawcy, literaturoznawcy i kulturoznawcy, w sposób szczególny akcentuje się jakość kształcenia w zakresie nauczanych języków i kultur, interdyscyplinarność programów studiów i współpracę międzynarodową. Autorki opisywanego projektu jako przedstawicielki sekcji języka rosyjskiego w Instytucie Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej UW (dalej – IKSI UW) od kilku lat podejmują starania, by zwiększyć atrakcyjność oferty dydaktycznej adresowanej do studentów kierunku lingwistyka stosowana w zakresie języka rosyjskiego jako pierwszego (B) lub drugiego (C) języka obcego. Inicjując międzynarodowe projekty dydaktyczne, kierujemy się chęcią zapoznania studentów z najnowszymi badaniami i dorobkiem

¹ Utworzony w drodze zarządzenia Rektora Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 8 lipca 2004 r. (Monitor UW z 2009 r. poz. 102 z późn. zm.).

² Por. § 36 ust. 1 Statutu Uniwersytetu Warszawskiego (Monitor UW z 2019 r. poz. 190).

slawistów z całego świata. Równie ważnym celem pozostaje dla nas oferowanie dodatkowych zajęć w języku specjalności.

Współpraca IKSI UW z Uniwersytetem Wileńskim została nawiązana już w ubiegłym roku akademickim (2021/22), kiedy w ramach cyklu wykładów pt. *Rosja współczesna: język, literatura i kultura* w styczniu 2022 r. gościliśmy dra Władimira Panowa z Instytutu Języków i Kultur Regionu Bałtyckiego. W swoim wykładzie dr Panow przystępnie i w niezwykle interesujący sposób przybliżył studentom złożoną tematykę z zakresu historii i typologii języków. Odwołując się do języków słowiańskich, lektor omówił wpływ kontaktów językowych na „konserwatywizm” lub „liberalizm” cech strukturalnych języka.

Zaplanowany na rok akademicki 2022/23 cykl zajęć miał nieco inny charakter. Został on pomyślany jako pierwsza część szerzej zakrojonego projektu pt. *Wielojęzyczność regionu bałtyckiego*. Na semestr zimowy bieżącego roku akademickiego zaplanowałyśmy część dotyczącą Litwy, w następnych latach przewidujemy organizację dwóch kolejnych części dotyczących odpowiednio Estonii i Łotwy. Opracowany przez nas projekt ma trzy główne cele. Jest to, po pierwsze, umożliwienie polskim studentom głębszego poznania i zrozumienia złożoności kulturowej regionu bałtyckiego. Integralną częścią kultur państw tego regionu jest kultura diaspory rosyjskiej, posiadająca swoją odrębność i lokalny koloryt. Po drugie, jest to chęć przybliżenia studentom specyfiki języka rosyjskiego w krajach bałtyckich. Po trzecie, jest to wzbudzenie zainteresowania językami litewskim, estońskim i łotewskim. Opisane cele nadały kierunek koncepcji projektu przeznaczanego dla młodych adeptów sztuki tłumaczenia, kształcących się w zakresie języka i kultury rosyjskiej oraz drugiego języka nowożytnego (angielskiego, niemieckiego lub włoskiego). Jest to jednocześnie nasza odpowiedź na potrzeby zgłaszane przez studentów, a mianowicie ich chęć udziału w zajęciach prowadzonych przez rodzimych użytkowników języka rosyjskiego.

Tak zarysowany projekt jest działaniem długofalowym, które – mamy taką nadzieję – przyniesie korzyści wszystkim zaangażowanym stronom. W centrum naszej uwagi – co też chcemy szczególnie podkreślić – niezmiennie pozostają studenci jako adresaci i uczestnicy międzynarodowych projektów dydaktycznych.

W ten właśnie sposób zrodził się pomysł wzbogacenia programu kształcenia na kierunku lingwistyka stosowana o trzytygodniowy kurs specjalistyczny, prowadzony w języku rosyjskim przez wykładowców z Wilna, znanych i cenionych lituanistów i slawistów – doc. dra Pawła Ławrinca i doc. dr Jelenę Konicką. Do udziału w 14-godzinnym cyklu zajęć pt. *Wielojęzyczność regionu bałtyckiego: Litwa* zakwalifikowanych zostało 13 studentów. Projekt okazał się interesujący nie tylko dla młodzieży, studiującej rosyjski jako język B i C.

Wśród słuchaczy znaleźli się również studenci z tzw. grup zerowych, w których język rosyjski nauczany jest od podstaw.

Tło historyczno-kulturowe, niezbędne do zrozumienia sytuacji językowej na Litwie, zarysował w wykładach wprowadzających doc. dr Paweł Ławrińc³. Dzięki zajęciom na temat „śladów rosyjskich” w kulturze XIX–XX-wiecznego Wilna (5 i 6 października 2022 r.) warszawscy studenci mogli poznać stolicę Litwy jako niezwykle „tygiel kulturowy”, współtworzony również przez Rosjan i Polaków. Namacalnymi śladami ich dawnej obecności (a czasem dominacji) są dziś choćby budowle sakralne i świeckie, rosyjsko- i polskojęzyczna literatura oraz prasa. Bardzo cenną cechą wykładów był naukowy obiektywizm. Jak przekonali się uczestnicy zajęć, niezwykle różnorodność etniczna, narodowościowa, wyznaniowa i kulturowa Wilna i całej Litwy miała (i ma nadal) nie tylko swoje dobre strony, ale również pewne cienie. Wykłady niewątpliwie pomogły uświadomić studentom złożoność litewsko-rosyjsko-polskich relacji.

Po wykładach o tematyce historyczno-kulturowej rozpoczęły się zajęcia językoznawcze i językowe⁴. 19 października 2022 r. doc. dr Jelena Konickaja przeprowadziła dwa konwersatoria na temat sytuacji socjolingwistycznej współczesnej Litwy oraz źródeł „językowej mozaiki”, która znacząco się zmieniała na przestrzeni wieków. Bogactwo języków i kultur na tym obszarze ma swoje korzenie w wieloetnicznym, wieloreligijnym i wielokulturowym Wielkim Księstwie Litewskim. Język rosyjski, funkcjonujący obecnie na Litwie jako język mniejszości narodowej, posiada swoją specyfikę regionalną w zapisie i wymowie nazw własnych (antroponimów i toponimów) oraz ich morfologii, a także w warstwie składniowej i leksykalnej. Językiem polskim posługuje się blisko 8% mieszkańców Litwy. Dzięki przywołanym przykładom polszczyzny kresowej studenci mieli okazję poznać jej specyficzne cechy dialektalne.

Tematem trzech kolejnych zajęć (21, 24 i 25 października 2022 r.) był język litewski, który zachował dużo cech archaicznych. Podstawy fonetyki języka litewskiego, zaprezentowane przez doc. dr Konicką w ujęciu kontrastywnym, w porównaniu z wymową w znanych studentom językach słowiańskich (rosyjskim i polskim), umożliwiły uczestnikom kursu samodzielne czytanie prostych dialogów. Morfologia języka litewskiego z dwunastoma paradygmatami fleksyjnymi okazała się znacznie trudniejsza, niemniej przegląd jej

³ Krótkie sprawozdanie i zdjęcia z pierwszego tygodnia kursu zob. na stronie IKSI UW: <http://iksi.uw.edu.pl/2022/10/11/wielojezycznosc-regionu-baltyckiego-cz-1-litwa-relacja-z-pierwszego-tygodnia-kursu/>

⁴ Krótkie sprawozdanie i zdjęcia z dwóch kolejnych tygodni kursu zob. na stronie IKSI UW: <http://iksi.uw.edu.pl/2022/11/07/wielojezycznosc-regionu-baltyckiego-cz-1-litwa-relacja-z-dwoch-ostatnich-tygodni-kursu/>

głównych cech pozwolił studentom zdać sobie sprawę z odrębności kategorii gramatycznych tego języka. Ostatnie spotkanie w ramach ćwiczeń z języka litewskiego zostało poświęcone sposobom konceptualizacji nazw wybranych drzew w języku litewskim i rosyjskim, co przekłada się na ich odmienną symbolikę w kulturze litewskiej i rosyjskiej.

Wymierną ocenę zajęć odzwierciedlają wyniki ankiety ewaluacyjnej przeprowadzonej wśród uczestników kursu. Konstruując pytania, chcieliśmy poznać opinię studentów, również na temat nowych form współpracy w obszarze dydaktyki diskutowanych z kolegami z Uniwersytetu Wileńskiego. Dlatego też spośród sześciu pytań cztery dotyczyły zakońzonego kursu, jedno – wileńskiej szkoły języka rosyjskiego i litewskiego dla studentów UW, jedno – kolejnych części projektu *Wielojęzyczność regionu bałtyckiego* (związanych odpowiednio z Estonią oraz Łotwą). Ankieta ewaluacyjna została przygotowana w oparciu o formularze Google, jej wyniki zostały zebrane w wersji elektronicznej.

Studenci niemal jednogłośnie stwierdzili, że dzięki udziałowi w kursie *Wielojęzyczność regionu bałtyckiego: Litwa* udoskonaliли swoją znajomość języka rosyjskiego (np. poszerzając zasób leksykalny w zakresie terminologii specjalistycznej) i poznali podstawy języka litewskiego. Wśród pozytywnych aspektów uczestnictwa w zajęciach wymieniano również wzbogacenie posiadanej wiedzy na temat Litwy (jej historii, kultury, społeczeństwa), głębsze uświadomienie sobie różnic między Litwinami, Polakami i Rosjanami oraz podobieństw i różnic między językami – litewskim, polskim i rosyjskim. Zwracano też uwagę na stworzoną przez wykładowców przyjazną atmosferę, sprzyjającą uczeniu się.

Wszyscy ankietowani studenci wyrazili chęć udziału w szkole języka rosyjskiego i litewskiego na Uniwersytecie Wileńskim. Wszyscy są również zainteresowani uczestnictwem w kolejnych częściach projektu *Wielojęzyczność regionu bałtyckiego*.

Przytoczmy na koniec kilka wypowiedzi samych studentów:

Organizacja projektu była bardzo dobra, tak samo jak wybór gości – nie tylko wybitni specjaliści, ale także przemili i otwarci [ludzie]. [...] historia wielokulturowości Litwy [...] była niesamowicie ciekawa. [...] wyniosłam z tych zajęć olbrzymią korzyść, mogąc [...] uczestniczyć w zajęciach w języku rosyjskim.

Jestem zadowolony z możliwości wzięcia udziału w projekcie. Podobała mi się różnorodność tematów [...] dzięki temu, iż [zajęcia] dotyczyły zarówno języka, jak i kultury, każdy mógł znaleźć w nich coś [...] dla siebie.

Byłam bardzo podekscytowana tym projektem i jestem ogromnie zadowolona z tych zajęć, w których wzięłam udział. Sam temat wykładów był bardzo ciekawy (zwłaszcza analiza różnic i podobieństw między językami), a prowadzenie ich w języku rosyjskim było dodatkową atrakcją. [...] Mam ogromną nadzieję, że uda się kontynuować projekt.

Wyniki ankiety jednoznacznie pokazują, że studenci-rusycyści z IKSI UW są zainteresowani poszerzaniem wiedzy na temat państw bałtyckich oraz nauką języków tego regionu. Pierwsza część projektu pomogła uwrażliwić studentów na kwestię wielojęzyczności w państwie litewskim, zamieszkiwanym również przez mniejszość rosyjskojęzyczną, umożliwiła im zdobycie wiedzy na temat przyczyn takiego stanu rzeczy oraz uświadomiła potencjalnie trudne tematy w polsko-rosyjsko-litewskich relacjach.

Bardzo pozytywny, a miejscami wręcz entuzjastyczny odbiór zajęć zrealizowanych w ramach kursu *Wielojęzyczność regionu bałtyckiego: Litwa* interpretujemy jako zachętę do zintensyfikowania współpracy z kolegami z Uniwersytetu Wileńskiego w obszarze dydaktyki. Formą kontynuacji tej współpracy może stać się wspomniana szkoła języka rosyjskiego i litewskiego na Uniwersytecie Wileńskim.

Grudzień 2022 r.